

OLGA TOKARCZUK

Laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za rok 2018

ur. 29 stycznia 1962 w Sulechowie – polska pisarka, eseistka, poetka i autorka scenariuszy.

Urodziła się w Sulechowie i wychowała w Klenicy, skąd przenieśli się z rodzicami do Kietrza. Tam ukończyła Liceum Ogólnokształcące im. Cypriana Kamila Norwida. Jest absolwentką Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie studiów jako wolontariuszka opiekowała się osobami z problemami psychicznymi.

Zainteresowała się również pracami Carla Junga, co wywarło wpływ na jej twórczość. Po studiach pracowała jako psychoterapeutka w poradni zdrowia psychicznego w Wałbrzychu.

Była współorganizatorką Festiwalu Opowiadania, podczas którego autorzy krótkich form literackich z Polski i zagranicy prezentują swoje utwory.

Od 2008 prowadzi zajęcia z twórczego pisarstwa na Uniwersytecie Opolskim, a także warsztaty prozatorskie w Studium Literacko-Artystycznym na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Współpracowała z Partią Zielonych i była członkinią redakcji „Krytyki Politycznej”.

Od 2015 organizuje w Nowej Rudzie i okolicach Festiwal Góry Literatury przy współudziale Karola Maliszewskiego, Stowarzyszenia Kulturalnego „Góry Babel” oraz miasta i gminy Nowa Ruda. W programie festiwalu znajdują się: akcje edukacyjne, debaty, koncerty, panele, pokazy, spotkania, Noworudzkie Spotkania z Poezją, warsztaty (filmowe, kulinarne i literackie) oraz wystawy.

Twórczość

- *Miasta w lustrach*, Kłódzko, 1989
- *Podróż ludzi Księgi*, Przedświt, Warszawa 1993
- *E.E.*, PIW, Warszawa 1995
- *Prawiek i inne czasy*, W.A.B., Warszawa 1996
- *Szafa*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1997
- *Dom dzienny, dom nocny*, Ruta, Wałbrzych 1998
- *Opowieści wigilijne* (razem z Jerzym Pilchem i Andrzejem Stasiukiem), Czarna Ruta, 2000
- *Lalka i perła*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000
- *Gra na wielu bębenkach*, Ruta, Wałbrzych 2001
- *Ostatnie historie*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2004
- *Anna In w grobowcach świata*, "Znak", Kraków 2006
- *Bieguni*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2007

- *Prowadź swój plug przez kości umarłych*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2009
- *Moment niedźwiedzia*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012
- *Księgi Jakubowe*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2014
- *Zgubiona dusza*, Wydawnictwo Format, Wrocław 2017
- *Opowiadania bizarne*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2018

Wybrane tłumaczenia

- angielski: *House of Day, House of Night / Dom dzienny, dom nocny*, Londyn: Granta Books, 2002
- czeski: *Pravik a jiné časy*, Brno: Host, 1999
- chorwacki: *Pravijek i ostala vremena*, Zagrzeb: NZMH, 2001; *Dom danji, dom noćni*, Zagrzeb: NZMH, 2003
- duński: *E.E.*, Kopenhaga: Fremad, 1996; *Broderskapets rejse / Podróż ludzi Księgi*, Kopenhaga: Fremad, 1997
- francuski: *Dieu, le temps, les hommes et les anges / Prawiek i inne czasy*, Paryż: Editions Robert Laffont, 1998
- hiszpański: *Un lugar llamado Antaño / "Prawiek i inne czasy*, Barcelona: Lumen, 2001
- kataloński: *Un lloc anomenat Antany / Prawiek i inne czasy*, Proa, 2001
- litewski: *Praamžiai ir kiti laikai*, Wilno: Strofa, 2000
- niemiecki: *Ur und andere Zeiten*, Berlin: Berlin Verlag 2000; *Der Schrank*, Stuttgart: DVA 2000; Taghaus, Nachthaus, Stuttgart: DVA 2001

Film

- 1996 – "Podróże Olgi T.", film dokumentalny, biograficzny, (reż. Ewa Pytka) – bohaterka
- 2003 – "Żurek", film fabularny, (reż. Ryszard Brylski) – autorka pierwowzoru: opowiadanie "Żurek"
- 2007 – "Aria Diva", film fabularny, średniometrażowy, (reż. Agnieszka Smoczyńska) – autorka pierwowzoru: opowiadanie "Ariadna na Naksos"
- 2011 – "Zniknięcie", film fabularny, (reż. Adam Uryniak) – autorka pierwowzoru: opowiadania "Kunicki Woda", "Kunicki Woda II" i "Kunicki Ziemia" wchodzące w skład powieści "Bieguni"
- 2016 – "Zenon", film fabularny, krótkometrażowy, (reż. Hubert Klimko-Dobrzaniecki) – obsada aktorska
- 2016 – "Glicynia", etiuda szkolna, (reż. Izabela Kiszczak) – autorka pierwowzoru: opowiadanie "Glicynia"
- 2017 – "Pokot", film fabularny, (reż. Agnieszka Holland, Kasia Adamik) – scenariusz (z Agnieszką Holland) według pierwowzoru: powieści "Prowadź swój pług przez kości umarłych"

Teatr TV

- 1998 – "E.E.", (reż. Maria Zmarz-Koczanowicz) – scenariusz (z Marią Zmarz-Koczanowicz) według pierwowzoru: powieści "E.E."
- 1998 – "Prawiek i inne czasy", (reż. Piotr Tomaszuk) – autorka pierwowzoru: powieści "Prawiek i inne czasy"
- 2000 – "Numery", (reż. Agnieszka Lipiec-Wróblewska) – autorka pierwowzoru: opowiadania "Numery"
- 2000 – "Skarb", (reż. Piotr Mularuk) – autorka sztuki, także udział w obsadzie aktorskiej (urzędniczka bankowa)

- 2004 – "Miłości", (reż. Filip Zylber) – autorka pierwowzoru: powieści "Gra na wielu bębenkach"

Teatr Polskiego Radia

- 2004 – "Próba generalna", Teatr Polskiego Radia, (reż. Henryk Rozen) – autorka pierwowzoru, opowiadania z tomu "Gra na wielu bębenkach"
- 2007 – "Amos", Teatr Polskiego Radia, (reż. Julia Wernio) – autorka pierwowzoru, opowiadania z tomu "Dom dzienny, dom nocny"

Teatr

- 1997 – "Prawiek i inne czasy", Towarzystwo Wierszalin Teatr, Supraśl, (reż. Sebastian Majewski) – autorka pierwowzoru, powieści "Prawiek i inne czasy"
- 1999 – "Marek Marek", Towarzystwo Wierszalin Teatr, Supraśl, (reż. Piotr Tomaszuk) – autorka pierwowzoru, opowiadania z tomu "Dom dzienny, dom nocny"
- 2000 – "Kłoska", Teatr Zielony Wiatrak, Sopot, (reż. Marek Brand) – autorka pierwowzoru, powieści "Prawiek i inne czasy"
- 2001 – "Legenda o dziewczynie z brodą, czyli o świętej", Teatr "Łowcy snów", Wrocław, (reż. zespołowa) – autorka pierwowzoru, opowiadania z tomu "Dom dzienny, dom nocny"
- 2002 – "Czemu nie dajesz mi spać", Teatr Ósmego Dnia, Poznań, (reż. Halina Chmielarz) – autorka pierwowzoru, opowiadania z tomu "Dom dzienny, dom nocny"
- 2004 – "Paschalis", Teatr "Arka", Wrocław, (reż. Renata Jasińska) – autorka pierwowzoru, opowiadania z tomu "Dom dzienny, dom nocny"
- 2005 – "Szafa", Tarnowski Teatr im. Ludwika Solskiego, Tarnów, (reż. Wiesław Hejno) – autorka pierwowzoru, opowiadania z tomu "Szafa"

- 2009 – "Olga Tokarczuk z Wałbrzycha", Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, Wałbrzych, (reż. Bartosz Frąckowiak "Gniew", reż. Łukasz Chotkowski "Prowadź nas przez kości umarłych") – autorka pierwowzoru, powieści: "Prowadź swój pług przez kości umarłych", "Anny In w grobowcach świata", "Biegunów" i "Gry na wielu bębenkach"
- 2010 – "Pomórnik. Kryminał ekologiczny", Teatr Polski, Poznań, (reż. Emilia Sadowska) – autorka pierwowzoru, powieści "Prowadź swój pług przez kości umarłych"
- 2012 – "Prawiek i inne czasy", Towarzystwo im. Edyty Stein, Wrocław, (reż. Elżbieta Bednarska) – autorka pierwowzoru, powieści "Prawiek i inne czasy"
- 2013 – "Kotlina", Wrocławski Teatr Współczesny, Wrocław, (reż. Agnieszka Olsten) – autorka pierwowzoru, powieści "Prowadź swój pług przez kości umarłych"
- 2016 – "Księgi Jakubowe", Teatr Powszechny im. Zygmunta Hübnera, Warszawa, (reż. Ewelina Marciniak) – autorka pierwowzoru, powieści "Księgi Jakubowe"

Nagrody

- 1993 – Nagroda Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek – za powieść "Podróż ludzi Księgi"
- 1997 – Nagroda Fundacji im. Kościelskich – za powieść "Prawiek i inne czasy"
- 1997 – Paszport "Polityki" w kategorii: Literatura – "za powieść »Prawiek i inne czasy«, której metafizyka jest czymś nowym w literaturze polskiej"
- 1997 – finalistka Nagrody Literackiej "Nike"; laureatka Nagrody Czytelników – za powieść "Prawiek i inne czasy"
- 1999 – finalistka Nagrody Literackiej "Nike"; laureatka Nagrody Czytelników – za powieść "Dom dzienny, dom nocny"

- 1999 – Nagroda Literacka im. Władysława Reymonta – za powieść "Dom dzienny, dom nocny"
- 1999 – II Nagroda za sztukę "Skarb" w zamkniętym konkursie na utwór dramatyczny ogłoszonym przez Teatr TV
- 1999 – Kryształowe Zwierciadło – Nagroda miesięcznika "Zwierciadło" za osobiste i oryginalne piarstwo
- 2002 – Brücke Berlin Preis – za powieść "Dom dzienny, dom nocny"
- 2002 – finalistka Nagrody Literackiej "Nike"; laureatka Nagrody Czytelników – za powieść "Gra na wielu bębenkach"
- 2003 – Nagroda Kulturalna Śląska Kraju Związkowego Dolna Saksonia
- 2003 – Nagroda programu telewizyjnego "Pegaz" w dziedzinie literatury za zbiór opowiadań "Gra na wielu bębenkach"
- 2004 – International IMPAC Dublin Literary Award (nominacja)
- 2008 – Nagroda Literacka "Nike"; laureatka Nagrody Czytelników – za powieść "Bieguni"
- Nagroda "Odry" za "udana próbę zmierzenia się z problematyką nieuchronności przemijania i życia bez religijnego dogmatu w powieści »Bieguni«"
- 2008 – Nagroda Miast Partnerskich Torunia i Getyngi im. Samuela Bogumiła Lindego
- 2009 – Śląski Wawrzyn Literacki – za powieść "Prowadź swój pług przez kości umarłych"
- 2010 – nominacja do Nagrody Literackiej "Nike" – za powieść "Prowadź swój pług przez kości umarłych"
- 2011 – Tytuł Ambasadora Polszczyzny w piśmie
- 2012 – Uznamaska Nagroda Literacka / Usedomer Literaturpreis – za wkład w europejski dialog o historii i czasach współczesnych
- 2013 – Międzynarodowa Nagroda Vilenica przyznawana przez Związek Pisarzy Słoweńskich pisarzom pochodzącym z Europy Środkowej

- 2015 – Nagroda Literacka "Nike" (powtórnie); laureatka Nagrody Czytelników – za powieść "Księgi Jakubowe"
- 2015 – Doroczna Nagroda Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w kategorii: Literatura – za "Księgi Jakubowe"
- 2015 – Gwarancja Kultury w kategorii: Literatura – za "Księgi Jakubowe"
- 2015 – Międzynarodowa Nagroda Brueckepreis, przyznawana przez Zgorzelec i Goerlitz – w dowód uznania za działalność na rzecz porozumienia między narodami
- 2017 – Międzynarodowa Nagroda Literacka samorządu Sztokholmu – za powieść "Księgi Jakubowe"
- 2017 – Gwiazda w Alei Gwiazd Literatury przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Mińsku Mazowieckim
- 2017 – Nagroda IX Kongresu Kobiet w Poznaniu
- 2018 – Nagroda Polcul Foundation – za działalność społeczną w dziedzinie kultury na Dolnym Śląsku
- 2018 – The Man Booker International Prize – za powieść "Bieguni" w tłumaczeniu na angielski Jennifer Croft, wydaną pod angielskim tytułem "Flights" (Fitzcarraldo Editions)
- 2018 – nominacja w kategorii: Najlepszy scenariusz do Polskiej Nagrody Filmowej "Orzeł"
- 2018 – Nagroda Culture.pl Superbrands
- 2019 – Literacka Nagroda Nobla za rok 2018 – "za wyobraźnię narracyjną, która z encyklopedyczną pasją reprezentuje przekraczanie granic jako formę życia"
- 2019 – Nagroda Laure-Bataillon dla najlepszej książki przełożonej na język francuski – za powieść "Księgi Jakubowe"

Odnaczenia, Honory

- 2001 – Tytuł Honorowej Obywatelki Nowej Rudy

- 2010 – Srebrny Medal "Zasłużony Kulturze Gloria Artis"
- 2016 – Tytuł "Zasłużona dla Miasta Wałbrzycha"
- 2018 – Odznaka Honorowa Złota Zasłużony dla Województwa Dolnośląskiego
- 2019 – Odznaka Honorowa Powiatu Kłodzkiego
- 2019 – Tytuł Honorowej Obywatelki Wrocławia

WYBRANE TYTUŁY

BIEGUNI to jeden z największych międzynarodowych sukcesów polskiej literatury! Powieść *Bieguni* (*Flights*) w tłumaczeniu Jennifer Croft została wyróżniona jedną z najbardziej prestiżowych literackich nagród na świecie, na stałe zapisując się w historii. "*Bieguni*" to nie książka podróżnicza, lecz książka o fenomenie podróży.

"*Podróż ludzi Księgi*" (1993). Utwór ten jest czymś w rodzaju nowoczesnej paraboli. Mówi o nieudanej wyprawie po tajemniczą Księgę, w trakcie której na dwoje głównych bohaterów sypły wielka miłość. Rzec dzieje się w XVII wieku we Francji i Hiszpanii.

Drugą powieść – "*E.E.*" (1995). Tym razem akcja utworu została osadzona we Wrocławiu początków XX wieku. Jej główną bohaterką jest Erna Eltzner (stąd E.E.), dorastająca panienka z polsko-niemieckiej rodziny mieszczańskiej, u której odkryto talenty mediumiczne. Tu również ujawnia się fascynacja tym, co tajemnicze i wymykające się ludzkiemu rozumowi.

Wielkim i głośnym sukcesem pisarki była jej trzecia powieść – "*Prawiek i inne czasy*" (1996). Tytułowy Prawiek, mityczna wioska położona rzekomo w samym środku Polski, jest archetypicznym mikrokosmosem, w którym skupiły się wszystkie znane człowiekowi radości i smutki. "*Prawiek i inne czasy*" to szczytowe osiągnięcie nowszej polskiej prozy mitograficznej.

Kolejna powieść Olgi Tokarczuk "*Dom dzienny, dom nocny*" (1998). Zgromadzono tu przeróżne zarysy fabuł i bardziej spójne opowieści, notatki o charakterze quasi-eseistycznym, prywatne zapiski itp. W istocie, "*Dom dzienny, dom nocny*" to najbardziej osobista książka pisarki i zarazem najbardziej lokalna. Tokarczuk wsłuchuje się w okolicę, gdzie na stałe mieszka (wieś w Sudetach na pograniczu polsko-czeskim). Z tych inspiracji wzięła się m.in. porywająca opowieść o średniowiecznej świętej Kummernis (Wilgefortis), kobiecie, którą Bóg wybawił przed niechcianym małżeństwem, dając jej męską twarz.

Olga Tokarczuk ogłosiła też esej w postaci osobnej książki *Lalka i perła* (2000), w którym zaproponowała nowe odczytanie powieści Bolesława Prusa z końca XIX wieku, utworu uchodzącego za arcydzieło polskiej sztuki powieściopisarskiej.

Ostatnie historie są kolejnym zbiorem opowiadań. Krótkie formy stają się powoli ulubionym gatunkiem Tokarczuk, która jest również pomysłodawczynią Międzynarodowego Festiwalu Opowiadania.

Po roku 2004 Olga Tokarczuk wydała dwie książki: *Anna In w grobowcach świata* (2006) oraz *Bieguni* (2007).

Anna In w grobowcach świata, znacząco różna od reszty dorobku pisarki, powstała w międzynarodowej serii *Mity*. Olga Tokarczuk wzięła na warsztat sumeryjski mit o Inannie, władczyni urodzaju i wojny, udającej się do swojej siostry, bogini podziemia i śmierci, i niespodziewanie wracającej od niej do świata żywych

Opisując *Annę In w grobowcach świata*. Przemysław Czapliński stwierdził, iż "Tokarczuk na tę jedną książkę wymyśliła gatunek, język i zupełnie nowy sposób mówienia", co wydaje się wielkim hołdem dla zdolności kreatywnych pisarki.

Fabulę tak streszczał Juliusz Kurkiewicz na łamach "Gazety Wyborczej" (książka była nominowana do Nagrody Nike): W niewielkiej osadzie w Kotlinie Kłodzkiej giną mężczyźni. Wszyscy z zamordowanych byli zapalonymi myśliwymi. Półmafijne porachunki? A może zemsta zwierząt?

W "*Prowadź swój plug*" Tokarczuk przeprowadza szeroką krytykę patriarchalnych, antropocentrycznych założeń, na jakich opiera się tradycyjny świat (nośnikiem tych dość konserwatywnych idei czyni Kościół katolicki) i bierze stronę naszych cierpiących braci zwierząt. O swojej książce mówiła, że jest jak najbardziej polityczna: Jest polityczna w tym najszerszym rozumieniu polityczności jako wartościowania tego, co się wokół nas dzieje, i opowiadania się po jakiejś stronie tych wydarzeń.

W 2017 Agnieszka Holland przeniosła powieść na srebrny ekran. Film zatytułowany "*Pokot*" miał swoją premierę na niemieckim Berlinale i został nagrodzony Srebrnym Niedźwiedziem.

Po tej powieści Tokarczuk wydała zbiór esejów "*Moment niedźwiedzia*", w których opowiada o ciele, seksualności i śmierci, o uwikłaniu w płęć, a także uwiedzeniu darkroomem. W "*Momencie niedźwiedzia*" pojawia się ważny jak się zdaje obecnie dla twórczości Tokarczuk motyw heterotopii – świata, w którym nie ma mowy o zabijaniu i zjadaniu, w którym ludzie nie traktują innych

istot jako użytecznych przedmiotów i w którym nie ma niewolniczego przywiązania do pracy, rywalizacji i agresji.

W 2014 roku ukazały się *"Księgi Jakubowe"*, epicka opowieść o Jakubie Franku, żydowskim mesjaszu żyjącym w XVII wieku na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej. O tej postaci Tokarczuk pisała już w 2006 roku na łamach "Twórczości"